

ZAKAJ LJUDJE UMIRAJO V LAVINAH

PAVLE ŠEGULA

Kot običajno začenjam zapis o nesrečah v snežnih plazovih v zimi 1997/1998 s statističnim pregledom smrtnih žrtev iz dežel, ki jih povezuje Mednarodna komisija za reševanje v gorah IKAR. Sledijo kratki opisi nesreče francoskih šolarjev in treh nesreč v slovenskih gorah, ki so se zgodile v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah ter se, razen v enem primeru, iztekle dokaj srečno.

Alpinista na Storžiču je plaz očitno presenetil, sicer se ne bi podajala v strmi žleb. Upoštevala nista niti vremenskih razmer in odjuge, niti snežnih zametov vrh žleba. Tvegala sta vsekakor več, kot bi bilo dopustno po pravilih varne hoje v razmerah, na katere sta naletela. Spet mladostni polet, podcenjevanje nevarnosti, odsotnost slehernega pomisleka in neizmerno zaupanje v srečo, ob katerih vsi pomisleki preprosto odpadejo?

Smučarja pod Stenarjem sta bila očitno brez izkušenj, sicer bi upoštevala pravila gibanja, ki odsvetujejo hojo in smučanje v grapi. Toliko bolj, če se je sneg čez noč opazno omehčal; močnejša odjuga še nikoli ni povečala stabilnosti snežne odeje. Z vidika varnosti sta bila slabo opremljena, brez lavinskih žoln in lopat. Če bi spremeljevalka imela na voljo snežno lopato, bi tovariša hitreje rešila iz objema plazovine in ga morda našla še živega.

Tudi zasutja pod Kredarico bi verjetno ne bilo, če bi turna smučarja imela več izkušenj in še posebno, če bi se

sicer zahtevni, vendar pred plazovi varnejši hoji po poledeneli poletni stezi ne umaknila v žleb. Res so ju k temu zavedli sestopajoči alpinisti. Morda je treba pokazati prav na slednje kot posebno zgovoren opomin, da sledi v snegu, četudi sveže, niso zanesljivo jamstvo varnosti, če je na delu veter.

STATISTIKA NESREČ V DEŽELAH IKAR

Čeprav v pregledu manjkajo podatki iz držav, ki niso članice IKAR, je na ogled vsaj večina nesreč, ki so zadele planince in smučarje v devetnajstih najbolj aktivnih državah, razvidnih iz preglednice. Žal nimamo podatkov iz Himalaje, Andov in drugih visokih gorstev, kjer teh nesreč nikakor ni malo.

Pregled je za zasedanje Komisije za reševanje iz plazov IKAR pripravil njen predsednik **François Valla**. Iz poročila in izčrpane razprave povzemam naslednje:

»Število smrtnih žrtev snežnih plazov v deželah IKAR v zimi 1997/1998 znaša 138 in malenkostno zaostaja za tistim pred letom dni (146) oziroma kar precej za tistim pred dvema letoma (170). V preteklih desetih letih je bilo letno povprečje smrtnih žrtev 147, odstopali sta le zimi 1990/1991 s 192 in 1995/1996 s 170 smrtnimi žrtvami. V obdobju 1975–1998 je tako umrlo 3378 ljudi. Skoraj polovica mrtvih odpade na alpske dežele Avstrijo, Francijo, Italijo z Južno Tirolsko in Nemčijo.« (Naše dežele zahodnjaki iz neznanega razloga pogosto ne

Država	Turni smučarji	Smučarji izven urejenih smučišč	Smučarji na urejenih smučiščih	Alpinisti	Cesta	Ostalo	Skupaj	Lavinski psi
Andora	0	0	0	0	0	0	0	6
Avstrija	6	3	0	2	0	0	11	213
Bolgarija	0	2	0	0	0	0	2	17
Češka	0	0	0	2	0	0	2	5
Francija	24	6	0	5	0	0	35	130
Hrvaška	0	0	0	0	0	0	0	0
Italija z JT	3	3	0	8	0	0	14	169
Kanada	8	6	0	1	0	6	21	34
Liechtenstein	0	0	0	0	0	0	0	8
Nemčija	0	0	0	0	0	0	0	42
Norveška	4	0	0	0	0	2	6	96
Poljska	0	1	0	1	0	0	2	15
Slovenija	1	0	0	0	0	0	1	34
Slovaška	1	0	0	4	0	0	5	16
Španija	0	0	0	0	0	0	0	5
Švedska	0	0	0	0	0	0	0	24
Švica	7	2	0	2	2	0	13	305
Velika Britanija	0	0	0	0	0	0	0	66
ZDA	4	1	0	3	0	18	26	50
Skupaj	58	24	0	28	2	26	138	1167

štejejo k »alpskim« deželam; očitno ne vedo, da se alpski lok izteče v Vzhodnih Julijskih Alpah, torej na slovenskih tleh.)

In kdo je najbolj na udaru plazov?

Turno smučanje z 58 mrtvimi (42 %) še kar prevladuje. V deželah IKAR in predvsem v alpskih deželah je v zadnjih dvajsetih letih zahtevalo skoraj polovico vseh smrtnih žrtev.

Smučanje izven urejenih smučišč je terjalo 24 življenj (17,4 %) oziroma četrtno vseh žrtev, kar ustreza dolgoletnemu povprečju. Zadnje čase se je stanje vendarle nekoliko ublažilo.

Na urejenih smučiščih minulo zimo ni bilo mrtvih. Nesreč bi praviloma sploh ne smelo biti, če bi graditelji smučišč pri izbiri lokacij in zaščitnih ukrepov dosledno upoštevali varnost gostov in zlasti oseba, med katerim so žrtve najbolj pogostne.

Alpinisti so utrpeli 28 žrtev (20,3 %); manj kot v preteklih letih, vendar še zmeraj nekako četrtno.

Plazovi na cestah so povzročili smrt dveh ljudi (1,4 %). Stanje se je zadnja leta nekako umirilo.

Pod razno je uvrščenih 26 ljubiteljev sankanja (18,8 %). Število nesreč z motornimi sanmi se kljub preventivnim ukrepom v ZDA, Kanadi in na Norveškem veča. Vse več je sankalcev z močnimi japonskimi mo-

tornimi sanmi, s katerimi obvladujejo poljubne strmine do višine 4000 in več metrov.

NESREČA ŠOLARJEV V FRANCIJI, PREGLED IZ ŠVICE IN NORVEŠKE

Plaz pri Briançonu v Južnih Alpah v Franciji je januarja 1998 zasul 32 učencev. Čeprav so bili z njimi vodnik, smučarski učitelj in spremljevalec, so bili brez lavinskih žoln, pri hoji so si pomagali s krpjami. Umrlo je 11 učencev.

Vodstvo izleta je napravilo napako, da je pohod sploh izvedlo. Na dan izleta je bila napovedala velika nevarnost plazov (4. stopnja). V predelu, kjer so hodili, je nagib pobočja 30°. Na gori je bilo veliko napihanega snega. Napoka je bila široka 150 metrov.

Del skupine je bil že na varnem na grebenu, ostali so ubrali bližnjico, da bi jih dohiteli in si čimprej privoščili malico. Ob 13.13 so sprožili plaz, v katerem je 11 udeležencev umrlo. Vzrok ni bila pozna ura, pač pa preobremenitev snežne odeje, kjer se je na majhni površini nagnetla množica pohodnikov.

Nesreča, ena največjih te vrste v Franciji, je dvignila veliko prahu. Vodnik je bil tri tedne v priporu, odgovornega organizatorja pa so ovadili šele julija 1998. Preiskave še tečejo, obeta se sodna obravnava.

namesto komentarja

LOBIRANJE

Nekateri izmed vse redkejših slovenskih planinskih teoretikov v zelo zasebnih krogih že precej časa razglabljajo, zakaj naša planinska organizacija v javnem življenju že dolgo nima niti približno takega vpliva, kot ga je imela njega dni, predvsem še v letih svojega najzgodnejšega delovanja. Kar pogosto zdaj beremo, kako pomembno vlogo so imeli v SPD prvi organizirani slovenski planinci pri sprejemanju državnih odločitev o zavarovanih območjih naše dežele in kolikšne publicitete so bile deležne celo takšne društvene prireditve, kot so planinski plesi.

Zdaj je planinstvo v središču javne pozornosti predvsem takrat, kadar se zgodi huda gorska nesreča, precej nižje na lestvici pozornosti medijev so celo največji uspehi slovenskih alpinistov v najvišjih pogorjih in najtežavnejših stenah našega planeta, kakšne obletnice slovenskega planinskega delovanja, celo tiste, ki so prav blizu stoti, so v najboljšem primeru vredne časopisne ali radijske vesti, televizijske pa že ne, ker je ta medij očitno posvečen višjim ciljem.

To je pravzaprav nenavadno: pred stoletjem so po gorah hodili le redki, ki so jih povprečni državljani celo smatrali za nekoliko nenavadne, če se izrazimo zelo prizanesljivo, zdaj si na sončni strani Alp obuje hribovske čevlje in si naloži nahrbtnik, kar leze ino gre. V

gore so njega dni zahajali večidel tisti, ki za drugačen turizem niso imeli denarja, zdaj so na izhodiščih za planinske pohode tudi avtomobili najvišjega kakovostnega razreda. Med obema svetovnjima vojnama je bil posebne časopisne pozornosti deležen občinski uradnik ali podgorski župnik, ki se je odločil za pot na goro, zdaj ni nič nenavadnega, da hodijo in plezajo po alpskem skalovju predsednik države, nadškof in škofje ter strankarski prvaki, da o najvišjih predstavnikih iz sfere gospodarstva ali zdravstva niti ne govorimo.

Če so vsi ti vplivni ljudje pravi planinci, bi moral biti vpliv planincev na družbena odločanja vendarle znatnejši, kot ga je čutiti zdaj. Ali pa se morda motimo: planinstvo je čisto zasebna zadeva vsakega človeka posebej, kot sta vera ali politično prepričanje, ki se konča, brž ko z ramen snamemo nahrbtnik in si zavežemo kravato. Takrat naj bi po tej logiki tudi razmišljali drugače kot oblečeni v pohodne hlače: niti varstvo okolja ni več čisto enaka kategorija, kot je bila pred nekaj urami v gorah, tudi drugi planinski motivi so dobili drugačen pomen.

Če že ne veljajo več stara pravila igre, naj bi se navadili novih. Ko je lobiranje čisto običajen način pridobivanja somišljenikov in podpornikov, bi morali ljudje iz vodstva Planinske zveze Sloveniji ubrati ista pota: odpraviti se k vplivnemu včerajšnjemu tovarišu na planinski poti ali prijatelju v navezi in ga pridobiti za konkretno planinsko stvar. Od vplivnega planinca bo potem odvisno, kako resno jemlje planinstvo: ali je to v resnici njegova ljubezen ali pa le klin na lestvi njegovega povzpetištva.

Marjan Raztresen

Pričakujejo vrsto strogih predpisov in ukrepov. Hojo brez žoln naj bi že kmalu prepovedali, število varovancev, ki jih bo smel voditi en vodnik, bo omejeno na osem.

Predstavnik Inštituta za raziskave snega in plazov (EISLF) iz Davosa in specialist Norveškega geotehniškega inštituta NGI sta podala dolgoročni pregled mrtvih v plazovih v Švici in na Norveškem:

V zadnjih 62 letih je v Švici v plazovih umrlo 1548 ljudi, v snežnih plazovih in plazovih snežne brozge na Norveškem pa v obdobju 1678–1997 najmanj 1510 ljudi.

Žrtve oziroma nesreče v plazovih je nemogoče zajeti v celoti; sodijo, da za približno 66 odstotkov nesreč, ki se iztečejo brez tuje pomoči, smrti, hujših poškodb in materialne škode, ni podatkov.

NESREČE V SLOVENIJI

Prvo sneženje v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah ter v Karavankah je bilo – podobno kot v zimi 1996/1997 – v drugi polovici decembra 1997. Nastala je zadosti debela snežna odeja, da so alpinisti in turni smučarji lahko pričeli z zimskimi dejavnostmi. Sneg je bil v glavnem moker.

1. *Alpinist v snežnem plazu na Storžiču 26. 12. 1997*

Prvi znan plaz, ki bi bil lahko usoden za alpinista **J. P.**, načelnika AO Tržič, in njegovega soplezalca **D. J.**, pripravnika istega AO, se je utrgal 26. decembra 1997 kmalu po 11. uri dopoldne v vrhnjega roba »Petega žrela« v severozahodni steni Storžiča v Kamniških in Savinjskih Alpah.

Naveza je ob 7.30 vstopila v Kramarjevo smer ter po kratkem počitku pri bivaku v ne preveč ugodnem vremenu – po sončnem in toplim božiču je bilo vreme bolj čemerno in pod Storžičem je rahlo pršelo –, vendar v snegu, ki je omogočal dobro hojo z derezami, okoli enajste ure dosegla vrh Storžiča (2.132 m). Od tam se je J. P. z radijsko postajo javil ženi, nakar sta nenavazana pričela sestopati. Izbrala sta peto žrelo, vodil je J. P. Ko se je znašel na vesini na robu žrela, se je pod njim s pokom splazila kloža – napihani, vlažni in sprijeti sneg v približno 40 centimetrov debeli napoki. Kljub temu, da je J. P. hotel takoj zavirati z oklom cepina, ga je plazovina spodnesla in pokrila, kar je onemogočilo zaustavljanje. Drsel in kotalil se je v oblaku snega, plaz ga je nosil okrog 1200 metrov daleč. Padal je prek skokov in občasno zadeval v skalno steno ovinkastega žleba, pri čemer je skoraj povsem razbil čelado in se med padanjem hujše telesno poškodoval. Ustavil se je na zasneženem melišču blizu vstopa v »Bivakovo grapo« 600 do 750 metrov pod vrhom Storžiča. Kljub hudim poškodbam – izpahnjeni rami, razbitem komolcu, nekaj zlomljenim rebrom in poškodovanim kolonom – mu je uspelo, da se je izvlekel iz plazovine in poklical na pomoč s svojo radijsko postajo, ki je na srečo ni izgubil in je vrh vsega ostala celo nepoškodovana.

Kmalu je bil pri njem tovariš, ki ga plaz ni zajel in je brez težav sestopil po zglaženem žlebu. Pomagal mu je, dokler niso prispeli reševalci in ga imobilizirali, nakar ga je zdravnik GRS, že rahlo podhlajenega, v helikopterju pospremil do bolnišnice.

Alpinista sta imela vso potrebno zimsko opremo, tudi lavinske žolne.

2. *Smrt turnega smučarja pod Stenarjem 31. 12. 1997*

Naslednja nesreča se je odigrala zadnji dan leta v zasneženi grapi pod Stenarjem (2501 m) v Julijskih Alpah. Tokrat so bile posledice veliko hujše.

Turna smučarja **M. K.** in **A. J.**, v gorah manj izkušena, brez lavinskih žoln in lopat, sta se dan pred nesrečo iz Vrat odpravila v Bivak IV, kamor sta prišla proti večeru. Naslednjega dne, 31. decembra 1997, sta okoli desetih na smučeh oddrsela proti dolini. Sneg je bil omešan. V gozdu je M. K. zavil rahlo desno v ozko, plitvo grapo. Na robu je s smučmi prerezal snežno odejo in sprožil plaz vlažnega sprijetega snega. Ta ga je nosil kakih 150 metrov daleč in ga odložil približno 50 metrov nižje, kjer je, praktično povsem zasut, z glavo, trupom in gornjim delom nog obtičal v plazovini. Sopotnica A. J. ga je nemudoma pričela iskati in ga je našla, ko je opazila iz plazovine štrleče čevlje.

Po enournem odkopavanju se je z golimi rokami prebila do pasu zasutega. Ker ni bilo opaziti znakov življenja in so ji roke povsem obnemogle, se je odpravila po pomoč v dolino.

Reševalci PGRS Mojstrana so ponesrečenca pozno popoldne istega dne izkopali iz plazu, zdravnik GRS je ugotovil smrt zaradi zadušitve.

3. *Turna smučarja v plazu pod Kredarico 6. 3. 1998*

Tretja nezgoda v plazu, ki je podrobno opisana v PV 1998/5, stran 198–200, se je pripetila šestega marca 1998.

Vodnik lavinskega psa **M. N.** z ženo **I. N.** in lavinskim psom se je v zgodnjih popoldanskih urah odpravil iz Krme proti Kredarici.

Prejšnjega dne je območje okrog Kredarice prešla snežna nevihta. Padlo je približno 15 centimetrov zrnatoga snega in babjega pšena. Orkanski veter ga je v zavetjih odlagal v zamete, debele do pol metra, in z nezmanjšano močjo vlekel še ves naslednji dan. V dolini ga sicer ni bilo čutili, z višino pa je postajal vse bolj nadležen; pod Kredarico, vrh Kalvarije, sloveče po plazovih, so sunki na poledeneli poletni poti že tako zelo motili napredovanje obeh smučarjev, da sta se umaknila njegovi moči. Odločila sta se za vzpon po bližnjem plitvem žlebu, po katerem so se maloprej vračali s Kredarice trije madžarski planinci.

Komaj sta zagazila v strmino, že se je malo nad njima po šesti uri zvečer utrgala kloža, ju spodnesla in odnesla navzdol. Zasul ju je plaz, ki je psu na srečo prizanesel in se je hitro ustavil, nakar se je s pomočjo psa iz snežnega objema izmotal najprej M. N., ki je, spet s pomočjo psa, našel in pomagal na prosto še ženi. Ob večernem orglanju vetra sta se premražena, pretreseana in nemalo prestrašena z radijsko postajo povezala s

posadko na bližnji Kredarici, odkoder jima je prišel na pomoč J. G., opazovalec HMZ, in ju med nenehnim divjanjem vetra pospremil na varno, v toplo zavetje. M. N. in I. N. sta bila popraskana in potolčena, vendar hujšega ni bilo. Naslednjega dne sta se brez tuje pomoči srečno vrnila v dolino.

ŠE NEKAJ PODATKOV O VARSTVU

V KRP-IKAR aktivno delujeta skupini za lavinske pse in preventivo, katerih člani se bodo ponovno sestali aprila letos.

Medtem ko prva izpopolnjuje postopke iskanja zasutih s psi, se druga ukvarja z množico pripomočkov in postopkov za ozaveščanje ljudi, da ne bi končali v plazu. Nikakor ne bi škodovalo, če bi imela v njej svojega zastopnika tudi naša GRS.

Roland Meister, tajnik IKAR in specialist EISLF, meni, da bi v Evropi morali ustanoviti *Skupnost služb za sneg in plazove (SSSP)*. Te službe opravljajo z opozarjanjem na plazove in s poročili o stanju snežne odeje temeljno preventivno delo, skupnost pa bi s povezavo z IKAR skrbela za uskladitev, kar bi zanesljivo pripomoglo k učinkovitejšemu varstvu.

Posamezne GRS in združenja po svetu že imajo ali pripravljajo obilico poučnih materialov: priročnikov, videokaset, filmov, zbirk diapozitivov in vsakovrstne druge opreme, nad čemer pa, žal, ni enotnega pregleda. V Švici je vojska izdala priročnik in izdelala zelo dober film o snegu in plazovih, EISLF redno objavlja pisna navodila (Merkblatt) o nevarnosti plazov v nemškem, francoskem, angleškem in italijanskem jeziku. Prizadevajo si za uvedbo in uporabo kovčka s poučno vsebino, v katerem bodo filmi, videokasete, folije in diapozi-

tivi za ozaveščanje širokih slojev (Medienkoffer). Skupina, v kateri so smučarji, gorski in smučarski vodniki, ureja probleme z deskarji. V Franciji je v delu 20-minutni film »Ski de montagne sécurité«, v katerem bodo vse faze izvedbe zimske ture od priprav do opazovanja snežne odeje, ukrepov ob nesreči in tovariške pomoči. Pripravljajo nov priročnik »Neige et avalanches«. Švedska policijska reševalna služba ima videofilm dolžine 26 minut za smučarje in deskarje. Tudi tam pripravljajo priročnik o snegu in plazovih. Sredstva prispevajo vlada in sponzorji – različne institucije in podjetja. Club Alpino Italiano najavlja novo serijo diapozitivov z razlagami. Povezujejo se v internet, kjer bodo na ogled tudi materiali Fondacije Vanni Eigmann. Canadian Avalanche Association premore 1500 inštruktorjev in 150 šol za turne smučarje. Sodelujejo z reševalci, imajo tudi svojo stran na internetu. V delu je projekt o taktiki varstva pred plazovi, skrbijo tudi za teoretična pojasnila in navodila. Videokaset o snegu in plazovih so prodali prek 1000 in gredo še vedno dobro v promet. Podatki o dejavnosti Komisije za reševanje iz plazov IKAR bodo z objavami drugih komisij na ogled na internetu, kjer bo v doglednem času izšel tudi slovar o snegu in plazovih, ki mu za osnovo služi naša verzija. Pregled je s podatki o natisu plakata in zloženke, o republiškem in lokalnih dnevih varstva pred snežnimi plazovi (DVSP) in delu s pripravo diapozitivov dopolnilo poročilo naše GRS. Tudi pri nas se obeta izdaja slovarja o snegu in plazovih na internetu.

Letošnjo zimo bodo preizkusili najboljše sodobne lavinske žolne. Preizkus poteka pod vodstvom EISLF ob sodelovanju nekaterih članic IKAR. Najnovejše digitalne žolne vodijo iskalca zanesljivo in hitro k pogrešanču. Njihovo kakovost predpisuje ETS – standard 300718.

Mladinski alpinistični kamp UIAA

Komisija za odprave pri UIAA, Mednarodni zvezi planinskih organizacij, bo tudi letos nadaljevala svoje delo pri organizaciji mednarodnih kampov za mlade in perspektivne alpiniste, ki ga je začela leta 1990 s kampom na območju Nun Kun v Indiji ter nadaljevala leta 1993 na območju Hushe v Pakistanu in Chola San na Kitajskem lansko leto. Letošnjega septembra namerava komisija tak kamp pripraviti na območju Nialthija v severnem Pakistanu. Organizacija bo v rokah Francoske zveze za planinstvo in alpinizem (FME), kamp pa bo namenjen vežbanju mladih plezalcev med 18. in 25. letom starosti, in sicer tako alpinistom kot vodjem manjših odprav, posebej pa organizatorji vabijo mlade alpiniste.

Kamp bodo vodili vodniki Mednarodne zveze gorskih vodnikov UIAGM, v njem pa naj bi bilo do 20

udeležencev različnih narodnosti. Kandidati morajo imeti izkušnje v hoji in plezanju v snegu in ledu, v skali in v kombiniranem terenu v skladu s standardi UIAA. Območje Nialthija severozahodno od Gilgita, ki so ga organizatorji pregledali lansko jesen, ponuja med drugim vrsto možnosti za prve pristopa na vrhove, visoke med 5000 in 6000 metrov.

Kamp bo trajal 30 dni, računajoč od Islamabada do Islamabada, stroški za vsakega udeleženca pa bodo 1500 ameriških dolarjev.

Kot so sporočili iz Komisije za odprave UIAA, je mogoče dobiti vse podrobne informacije na naslovih: Joss Lynam, 7 Sorbonne, Ardilea Estate, Dublin 14, Ireland, fax +353 1 283 1993, ali Jean-Claude Marmier, FME, 237 Montee de la Croix, des Mous-soux, Chamonix 74400, France, fax +33 450 559 554. Zadnji datum za prijavo je 31. marec 1999, izbrani kandidati bodo obveščeni aprila.